

RECENZIE

SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena. *PRAMENE K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA 1387 – 1526*. Zv. I/3. 352 s. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013. ISBN 978-80-89523-25-2.

Keď roku 2010 vyšiel prvý zväzok Prameňov k vojenským dejinám Slovenska, mapujúci obdobie od najstarších čias až do 10. storočia, upozornili sme v recenzii naň (*Vojenská história*, roč. 16, 2012, č. 1, s. 133-135), že autori jeho vydaním položili pomerne vysokú latku pre vydanie ďalších plánovaných zväzkov. V roku 2012 nasledoval druhý zväzok Prameňov (bol vymedzený rokmi 1000 – 1387), a koncom roka 2013 vyšiel už tretí zväzok, venovaný obdobiu rokov 1387 – 1526.

Autori tretieho zväzku tak splnili jednu časť „vysoko postavenej latky“ – prakticky v jednoročnom cykle vyšli zatiaľ prvé tri zväzky Prameňov, a ak budú aj nasledujúce plánované zväzky vychádzať v tomto rytme, čitatelia sa môžu tešiť na zaujímavú edíciu prameňov k (vojenským) dejinám Slovenska. Vydávanie takýchto edícií, najmä v dlhšom časovom rozmedzí, je náročné nielen na organizačnú prácu, ale predovšetkým na nové vedecké výskumy, štúdium pramenného materiálu, porovnávanie a vymedzovanie sa s inými edíciami, a sprístupňovanie prameňov početným záujemcom z laickej, ale aj odbornej verejnosti a študentom.

Edícia Prameňov k vojenským dejinám Slovenska má vážneho konkurenta, ale aj vzor, v edícii Prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov (vychádza od roku 1997), v ktorej už vyšlo takmer dvadsať zväzkov, pokrývajúcich tiež obdobie od najstarších čias (antické pramene – grécke i latinské) až prakticky do súčasnosti (zatiaľ vyšiel zväzok venovaný osudom Slovenska v období prvej svetovej vojny – predtým ale vyšiel zväzok venovaný „nežnej“ revolúcii).

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov sú koncipované v širšej rovine, Pramene k vojenským dejinám Slovenska by mali byť koncipované s užším zámerom, preto by sa zdalo, že sú len „podmnožinou“ staršej edície. Nie je to však tak. Recenzovaný tretí zväzok prameňov k vojenským dejinám obsahuje dovedna 76 dokumentov, z nich 27 bolo publikovaných už v 5. zväzku a 26 v 6. zväzku Prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov. Ďalšie dokumenty boli publikované v starších edíciách – v Kronikách stredovekého Slovenska (editor a prekladateľ Július Sopko) a Listoch zo stredovekého Slovenska (editor Václav Chaloupecký), prípadne v edícii husitských textov v Čechách. Ak si uvedomíme, že od edície Václava Chaloupeckého uplynulo už osemdesiat rokov a od vydania českých husitských piesní šesťdesiat rokov, prevzatie dokumentov z týchto edícií do novej edície je úplne opodstatnené. Autori edície prameňov k vojenským dejinám korektne uvádzajú diela, z ktorých prebrali určité dokumenty, autora pôvodného prekladu, prípadne uviedli, že texty boli mierne upravené alebo doplnené. Okrem toho podľa potreby doplnili dokumenty poznámkami, a najmä literatúrou – staršou i novšou, čo v edícii Prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov nie je zvykom, alebo sa len na záver uvádza súhrnný zoznam literatúry.

V treťom zväzku nových prameňov k vojenským dejinám Slovenska je 12 dokumentov úplne nových. Autormi prekladu sú Igor Graus (dokument č. 11, z ktorého časť už bola publikovaná a dokument č. 28), ostatné preložil editor zväzku Vladimír Segeš. K už skôr preloženým dokumentom pripojili texty, ktoré nie sú čitateľsky priveľmi zaujímavé, ale k obrazu o vojenských dejinách sú dôležité – je to napr. súpis vojakov, určených na ochranu južných hraníc Slovenska (dokument č. 15), tzv. Siensky register, ktorý tiež obsahuje zoznamy šľachticov

s predpísanými počtami vojakov (č. 27), súpis bratislavských žoldnierov (č. 46) alebo súpis vybavenia mestských hradieb v Prešove (č. 68).

Obsahová náplň ďalších dokumentov je rôznorodá. Od právnych dokumentov (dekrét kráľa Žigmunda – dok. č. 30, dekrét kráľa Mateja – dok. č. 41, úryvok z Tripartita Štefana Verböczyho – dokument č. 72) cez úradné a súkromné listy a korešpondenciu, už uvedené súpisy, rôzne ďalšie literárne a právne texty až po náboženskú literatúru. Najrozsiahlejšie úryvky pochádzajú z dobových kroník – z kroniky Jána Długosza (dok. č. 39 – 21 strán), kroniky Ulricha z Richentalu (dok. č. 55 – 4 strany) či Bonfiniho uhorských dejín (dok. č. 59 – 12 strán) a kroniky Jána z Turca (dok. č. 58 – 23 strán).

Pestrý obsah a zloženie dokumentov dáva do budúcnosti možnosť predpokladať ešte väčšiu pestrosť v ďalších zväzkoch. Do úvahy prichádzajú napr. štatúty puškárskych cechov (len z Bratislavy sú známe tri) a cechov, ktoré vyrábali ďalšie zbrane, testamenty puškárskych a iných zbrojárskych majstrov, súpisy zbraní a ich rozmiestnenie na hradbách rôznych miest, inventáre zbraní rôznych hradov a neskôr aj kaštieľov (ako zbierky historických zbraní), doklady o budovaní protitureckých opevnení, záznamy z mestských kníh o vojenských záležitostiach, denníky vojenských osobností a ďalšie druhy pramenného materiálu.

Súbor dokumentov uvádza rozsiahla (s. 10-39) štúdia o dobe, ktorej sa súbor týka, teda vývoj v Uhorsku od vlády Žigmunda Luxemburského až po katastrofálnu porážku pri Moháči. Približuje čitateľovi základné historické udalosti v strednej Európe (husitské hnutie), medzinárodné vzťahy a problémy doby, špecifické problémy týkajúce sa vtedajšieho Slovenska v rámci Uhorska (boje o uhorský trón), vládu významných panovníkov z domácej dynastie (Matej Korvín).

Na záver diela je pripojený chronologický prehľad najdôležitejších udalostí (s. 332-334), zoznamy panovníkov (uhorskí, českí, poľskí, nemeckí cisári, rakúski vojvodovia), pápeži, uhorskí palatíni a ostrihomskí arcibiskupi, genealogické tabuľky (Habsburgovci, Luxemburgovci, Jagelovci, Huňadyovci), zoznam prameňov a literatúry (čiastočne duplicitný, pretože pri jednotlivých dokumentoch sa uvádza ďalšia literatúra týkajúca sa toho-ktorého textu) a napokon pre lepšiu orientáciu v textoch sú pripojené menný a miestny register – zaujímavé je, že autori spojili registre pre doteraz vydané tri zväzky prameňov k vojenským dejinám.

Žiaľ, v jednom bode autori nespĺnili vysokú úroveň predošlých dvoch vydaných zväzkov prameňov. Ich dôležitú súčasť totiž tvorila kvalitná obrazová príloha. V prvom zväzku to bolo šesť strán mapiek, v druhom zväzku dokonca jedenásť strán mapiek, dve strany rekonštrukcií a schém bitiek a 11 strán farebných obrázkov. V treťom zväzku sa našlo miesto len pre niekoľko čierno-bielych dobových grafík s vojenskou tematikou. Hoci autori v úvode upozorňujú, že sa tak stalo z priestorových dôvodov, je škoda, že sa nenašlo aspoň dvadsať strán pre publikovanie dobových ilustrácií. V nasledujúcich obdobiach a zväzkoch, ktoré sa im budú venovať, budú rôzne ilustrácie tvoriť čoraz dôležitejšiu zložku či už to budú zbrane, portréty významných vojenských predstaviteľov, historické obrazy bitiek a iných vojenských udalostí, ale napr. aj vyobrazenia vyznamenaní. Domnievame sa, že autori nasledujúcich zväzkov by nemali rezignovať na vynechanie obrazového materiálu, pretože na nejaké samostatné edície ikonografického pramenného materiálu s dôkladným rozborom nemôžeme očakávať (hoci už vyšli aj *Vojenské dejiny Slovenska slovom a obrazom*).

Tretí zväzok zakončil, podľa nášho názoru, úspešne prvú časť prameňov k vojenským dejinám Slovenska, venovanú najstaršiemu obdobiu a stredovekému obdobiu. S menšou výčitkou o vynechaní obrazovej prílohy v treťom zväzku, tvoria všetky tri časti pomerne ucelebný pohľad na najstaršie obdobia a pripravili tak pôdu pre spracovanie ďalších období.

Pavol Valachovič

KOURA, Jan. *ZÁPAS O VÝCHODNÍ STŘEDOMOŘÍ. ZAHRANIČNÍ POLITIKA SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH VŮČI ŘECKU A TURECKU V LETECH 1945-1953.* Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-468-4.

V roku 1947 oznámila Veľká Británia americkej administratíve, že nedisponuje dostacujúcimi prostriedkami na to, aby udržala v Grécku a Turecku, v svojich tradičných sférach vplyvu, politickú stabilitu. Americká zahraničná politika tak stála pred pochmúrnymi vyhlídkami na vývoj v oblasti východného Stredomoria. Najhorší scenár obsahoval pád „pro-západne“ orientovanej monarchie a nástup komunistov v Grécku na jednej strane, a obnovený tlak Sovietskeho zväzu na Turecko, kľúčový „nárazníkový štát“ a „bránu,“ cez ktorú prúdili do zotavujúcej sa Európy zásoby iránskej ropy,¹ na strane druhej. Trumanova administratíva dospela k svojmu rozhodnutiu pomerne rýchlo. V oblasti nahradila svojho britského spojenca a poskytla Grécku i Turecku vojenskú, politickú i ekonomickú pomoc. Týmto rozhodnutím americke ministerstvo zahraničných vecí len potvrdilo geopolitickú a strategickú dôležitosť oboch krajín vo svojich plánoch. Súboj o Grécko a Turecko, ktorý výrazne prispel k zmene americkej zahraničnej politiky, je predmetom monografie *Zápas o východní Středomoří. Zahraniční politika Spojených států amerických vůči Řecku a Turecku v letech 1945-1953* mladého historika z Karlovej univerzity v Prahe, Jana Koura.

Kniha je okrem úvodu a záveru prehľadne rozdelená na osem kapitol. Prvá kapitola sa venuje vymedzeniu stratégie zadržovania (*strategy of containment*), ktorú autor považuje za príklad tzv. „veľkej stratégie“ (*grand strategy*). Východiskom pre analýzu americkej zahraničnej politiky je koncepcia zadržovania amerického diplomata, historika a politického poradcu Georgea F. Kennana.

V druhej kapitole práce, nazvanej *Íránská krize a první pokusy o formulaci strategie zadržování*, hľadá autor korene stratégie zadržovania. Popisuje vývoj, ktorý prispel k vytvoreniu tohto základného konceptu americkej politiky 20. storočia. Jeho základy hľadá už v období konca druhej svetovej vojny, v politike Sovietskeho zväzu v Iráne a zvyšujúcim sa napätím medzi USA a ZSSR, „Dlhom telegram“ Georgea Kennana a čiastočne i v známom Fultonskom prejave Winstona Churchilla. Druhá kapitola slúži na pochopenie dôvodov, ktoré viedli lídrov USA k zvýšenému záujmu o situáciu na Blízkom východe a východnom Stredomorí. Súčasťou kapitoly je aj analýza príčin zhoršovania americko-sovietskych vzťahov a hľadanie prvých formulácií novej americkej politiky voči ZSSR.

Tretia a štvrtá kapitola sa venujú vývoju v Grécku a Turecku tesne po druhej svetovej vojne. Tretia kapitola sa zaoberá tzv. tureckou krízou z roku 1946, štvrtá problémami, ktoré postihli po vojne Grécko. Rovnako ako v druhej kapitole, i v tejto sa Koura snaží predovšetkým hľadať korene amerického záujmu o tento región. Sústreďuje sa však už konkrétne na Grécko a Turecko. Sleduje počiatky vzniku a postupnej implementácie americkej politiky zadržovania v kontexte zhoršujúcich sa vzťahov medzi Sovietskym zväzom a Spojenými štátmi. Súčasťou štvrtej kapitoly je aj analýza tzv. Cliffordovej správy, ktorá mala do istej miery vplyv na vytvorenie Trumanovej doktríny.

V nadväznosti na analýzy z predchádzajúcich kapitol sa autor v piatej kapitole zame-ral už priamo na samotnú „Trumanovu doktrínu“. Kapitola s názvom *Trumanova doktrína*

¹ 75 % ropy, ktorú západná Európa dovážala, pochádzala z tejto oblasti. PATTERSON, James T. *Grand Expectations: the United States, 1945-1974.* New York, Oxford : Oxford University Press, 1997, s. 126. ISBN 978-80-1951-179-74; YERGIN, Daniel. *Shattered peace: the origins of the cold war and the national security state.* London : A. Deutsch, 1990, s. 282-286. ISBN 978-014-01217-73; detailnejšie KUNIHOLM, Bruce R. *U.S. Policy in the Near East : The Triumphs and Tribulations of the Truman Administration.* In LACEY, Michael J. (ed.). *The Truman Presidency.* Washington D. C., Cambridge : Cambridge University Press, 1989, s. 299-338. ISBN 978-052-137-55-97.

a její vliv na další směřování strategie zadržování sa snaží postihnúť príčiny, ktoré viedli k postupnému vyhláseniu a začiatku používania tejto doktríny. Autor sa rovnako snaží v tejto kapitole odpovedať na otázku, „či je možné túto doktrínu považovať za začiatok univerzalistického prístupu pri implementácii stratégie zadržovania“ (s. 22).

Šiesta kapitola sa zaoberá spôsobom, ako konkrétne vplýval americký „zákon o pomoci Grécku a Turecku“ na vnútorné záležitosti oboch krajín. Autor sa snaží zodpovedať i na otázku, či a akým spôsobom bola americká pomoc pre obe krajiny prospešná, a tiež akým hrozbám museli kvôli nej naopak čeliť. Súčasťou kapitoly je tiež komparácia rozličného prístupu Američanov k Turecku a Grécku. Cieľom celej kapitoly je odhalenie a analyzovanie konkrétnych krokov americkej administratívy pri politickej, vojenskej a ekonomickej pomoci svojim novým stredomorským spojencom.

Nasledujúca kapitola, *Marshallův plán a jeho implementace v Řecku a Turecku*, je, ako jej názov prezrádza, analýzou ekonomickej dimenzie stratégie zadržovania. Tá bola v oboch stredomorských krajinách realizovaná predovšetkým pomocou Marshallovho plánu.

V poslednej kapitole sa autor snaží vysvetliť dôvody, prečo sa približne od roku 1948 pozornosť USA začala pomaly koncentrovať skôr na západnú Európu, a Turecko i Grécko stratili na istú dobu (do popredia sa dostali znova v súvislosti s kórejskou vojnou) v americkej zahraničnej politike svoje ústredné postavenie. Súčasťou kapitoly je i analýza dokumentu NSC 68 a jeho vplyvu na militarizáciu stratégie zadržovania. Prácu uzatvára stručný záver, zoznam skratiek, detailný zoznam použitej literatúry a prameňov a menný register.

Napriek tomu, že ide o mladého historika, pre ktorého je táto monografia „prvotinou“, ide o bádateľsky vyspelú prácu. V úvode autor definuje svoje ciele, vysvetľuje chronologické vymedzenie práce, analyzuje dostupnú literatúru (tá sa delí na tradicionalistický (ortodoxný), revizionistický a post-revizionistický prístup, s. 12-14) a upozorňuje na nástrahy, ktoré môže výskum v tejto oblasti priniesť. Monografia je taktiež prehľadne rozdelená a logicky štruktúrovaná, čitateľ sa v nej bez problémov orientuje. Koura pracoval s úctyhodným počtom sekundárnej literatúry, práci nechýbajú ani všetky dôležité primárne pramene a archívne dokumenty, ktoré autor podrobil vyčerpávajúcej analýze (navštívil *The National Archives of the United States at College Park v Marylande*, *Harry S. Truman Library v Missouri* i *The National Archives in Kew* v Londýne). Z tohto pohľadu je k práci len ťažké niečo dodať.

Významným prínosom monografie je detailná analýza zahraničnej politiky Spojených štátov v druhej polovici štyridsiatych a na začiatku päťdesiatych rokov. V tomto období sa totiž formulovali základné tézy, na ktorých potom americká politika stála po celé obdobie „studenej“ vojny. Na príklade Grécka a Turecka Jan Koura predvádza spôsob, akým „uvažovali“ americkí politici, ako sa menili vzťahy na medzinárodnopolitickej scéne i medzi samotnými supervelmocami. Detailne, no zároveň prehľadne vysvetľuje, čo prispelo k počiatočným formuláciám, vytvoreniu a následnej implementácii stratégie zadržovania i Trumanovej doktríny – dvom základným konceptom americkej zahraničnej politiky v 20. storočí. Autor poodhaľuje i príčiny a procesy, ktoré prispeli k vzniku „studenej vojny,“ a tým i k vytvoreniu sveta, v ktorom žijeme dnes.

V tomto zmysle má práca pre českú a slovenskú historiografiu zásadný význam. Môže nám pomôcť pochopiť procesy ktoré viedli k vytvoreniu americkej zahraničnej politiky, ktorá následne bezprostredne ovplyvnila i vývoj v Československu. Okrem toho práca podobného charakteru, (t. j. ktorá by sa týmto spôsobom venovala špecificky a podrobne v danom období americkej politike voči Grécku a Turecku v kontexte vznikajúcej studenej vojny a tvorby zahraničnej politiky USA), chýba i v západnej historiografii.

Za pozitívum práce považujem (predovšetkým preto, že to nie je v českej a slovenskej historiografii vždy pravidlom) i dobré previazanie úvodu a záveru. V závere autor v struč-

nosti odpovedá na otázky, ktoré si v úvode položil a v skratke vysvetľuje dôvody, ktoré ho k daným záverom viedli.

Napriek evidentnej enormnej snahe sa autorovi nepodarilo vyhnúť niekoľkým menším nedostatkom a chybám. Ako som už spomenul, Koura pracoval so širokým spektrom odbornej sekundárnej literatúry (autori ako John L. Gaddis, Melvyn P. Leffler, Daniel Yergin, Walter Isaacson a Evan Thomas či Thomas Patterson), i tak sa mu ale nepodarilo podchytiť všetky práce venujúce sa danej problematike. Chýbajú napríklad (i keď už staršie) práce profesora Bartona J. Bernsteina,² Konstantinosa Tsoukalasa,³ Amikama Nachmaniho⁴ či všeobecnejšie práce autorov ako Jamesa Pattersona⁵ a podobne. Okrem toho by práci podobného charakteru prospelo i doplnenie prameňov sovietskej, tureckej a gréckej proveniencie, i keď to nebolo zámerom autora, ktorý sa v práci sústredil len na samotnú americkú politiku.

Jedným dychom však treba dodať, že sekundárnej literatúry a autorov venujúcich sa počiatočným štádiám studenej vojny je nepreberné množstvo. Podchytiť úplne všetky práce, ak to je vôbec v ľudských silách, by bolo extrémne zdĺhavé a v konečnom dôsledku i kontraproduktívne. Autor pracuje s viac ako reprezentatívnou vzorkou prác, a najdôležitejšie doteraz vydané práce k danej problematike podchytil a zvládol i prácu s nimi.

Koura pomerne často pracuje s termínom „západ“ (napr. *západní sféra vlivu* na s. 16, *Západ* na s. 227 a ďalej v celej práci). I keď ide o pomerne ustálený a v odbornej i laickej literatúre často používaný termín, možno by nebolo na škodu v úvode práce definovať, čo presne autor pod týmto termínom myslí. Obdobie, ktorému sa v monografii venuje, je charakteristické istou „neustálenosťou“ jednotlivých „blokov“ a pre čitateľa bez náležitého prehľadu či historického vzdelania by to mohlo pôsobiť májucim dojmom.

Kniha obsahuje i niekoľko menších faktografických chýb. Napríklad na strane 88 v poznámke pod čiarou č. 17 autor uvádza, že britský ministerský predseda Winston Churchill „odletel do Moskvy a 9. října 1944 (9. oktobra 1944 – pozn. J. D.) podepsal se Stalinem dohodu o rozdělení vlivu ve východní Evropě“. Tzv. „percentová dohoda,“ známa tiež ako „darebácky dokument“ (*Naughty document*), bola skutočne dohodou medzi Churchillom a Stalinom, avšak nikdy ju ani jeden z protagonistov nepodpísal. Bol to „zdrap“ papiera,⁶ na ktorý Churchill napísal názvy jednotlivých krajín a doplnil ich percentami vplyvu medzi Britániou a Sovietskym zväzom. Stalin si mal tento papierik údajne pozrieť a ústne odsúhlasiť. Žiadna zo zúčastnených strán (Spojené kráľovstvo, Sovietsky zväz a Spojené štáty americké, ktoré zastupoval veľvyslanec v Moskve Avarrell Harriman) túto dohodu nikdy nepotvrdila. Tieto chyby ale nie sú nijak zásadné, v podstate nemajú vplyv na hlavnú myšlienkovú líniu práce a nenarušujú ani celkový veľmi dobrý dojem z práce.

² Predovšetkým BERNSTEIN, Barton J. (ed.). *Politics and policies of the Truman Administration*. Chicago : Quadrangle Books, 1974, bez ISBN; BERNSTEIN, Barton J. – MATUSOW, Allan J. (eds.). *The Truman Administration : a documentary history*. New York : Harper & Row, 1968, bez ISBN a ďalšie.

³ TSOUKALAS, Konstantinos. *The Greek Tragedy*. Harmondsworth : Penguin Books, 1969. Bez ISBN.

⁴ Napríklad NACHMANI, Amikam. *Civil War and Foreign Intervention in Greece 1946-1949*. In. *Journal of Contemporary History*, 1990, Vol. 25, No. 4. s. 489-522. ISSN 0022-0094; NACHMANI, Amikam. *International intervention in the Greek Civil War: the United Nations Special Committee on the Balkans, 1947-1952*. New York : Praeger Publishers, 1990. ISBN 0-275-93367-9, čiastočne aj NACHMANI, Amikam. *Israel, Turkey, and Greece: uneasy relations in the East Mediterranean*. London : Cass, 1987. ISBN 978-07-14633-213.

⁵ Napríklad PATTERSON, James T. *Grand Expectations: the United States, 1945-1974*. New York, Oxford : Oxford University Press, 1997. ISBN 978-80-1951-179-74, najmä strany 126-130; alebo PATTERSON, James T. *America in the twentieth century : a history*. Fort Worth, London : Harcourt College Publishers, 2000. ISBN 978-01-55078-604.

⁶ Tento „papier“ sa dokonca zachoval. Nachádza sa v Britskom národnom archíve v londýnskom Kew a na vyžiadanie je prístupný pre bádateľov. The National Archives in Kew, PREM 3/66/7.

Zápas o východní Středomoří Jana Kouru je poctivo napísaná a ako po odbornej, tak po čitateľskej stránke veľmi vydarená práca. Ponúka triezve a ideologicky nezaťažené interpretácie americkej politiky v počiatočnej studenej vojny, pre našu historiografiu tak potrebné. Historik, ktorý sa v našich podmienkach chce venovať výskumu americkej zahraničnej politiky, prípadne dejinám studenej vojny, by túto prácu rozhodne nemal vynechať.

Jakub Drábik

ANOTÁCIE, GLOSÝ

RICHARD, Carl J. *AMERICKÁ INVAZIE DO RUSKA*. Praha : Pragma, 2013, 159 s.

Autor knihy – americký historik Carl J. Richard sa v predmetnej knihe venuje málo známej prítomnosti amerických jednotiek v Rusku na Sibíri v rokoch 1918 – 1920. V prvej kapitole sa stručne zaoberá prvou svetovou vojnou a vývojom na západnom a východnom fronte a tiež ruskej revolúcii, ktorá vypukla v roku 1917. S ňou priamo súviselo aj vyslanie amerických jednotiek na Sibír. Pohnútkam, ktoré k tomu viedli amerického prezidenta Woodrowa Wilsona autor venoval samostatnú kapitolu. Analyzuje tu šesť rôznych hypotéz, ktorými sa táto intervencia vysvetľuje. Podľa niektorých teórií za vyslaním vojakov stáli správy o tom, že sa Sibír snažia ovládnuť nemeckí zajatci.

Podľa ďalších teórií mali americké jednotky zabrániť intervencii Japonska na Sibíri, pomôcť československým légiiam a protibolševickým jednotkám, ktoré ovládali časť Sibíri, zvrhnúť bolševickú moc a prípadne obnoviť východný front. Okrem prítomnosti amerických vojsk poskytovali Spojené štáty aj finančnú a materiálnu pomoc bielogvardejcom a československým légiiam.

Za veliteľa americkým jednotiek na Sibíri bol menovaný generálmajor William S. Graves, ktorý dňa 2. septembra 1918 pricestoval do Vladivostoku. V tejto oblasti v tom čase nebola takmer žiadna správa. Proti bolševikom tu bojovali bielogvardejci, a rozsiahle územie ovládal admirál Kolčak. Nachádzali sa tu japonské jednotky, ktoré svoju prítomnosť odôvodňovali bojom proti bolševizmu a československé légie, ktoré kontrolovali Transsibírsku magistrálu a cez Vladivostok opúšťali ruské územie. Úlohou amerických jednotiek v tejto neprehľadnej situácii sa stalo stráženie Transsibírskej magistrály a sučanských uhoľných baní.

Keď sa 11. novembra 1918 skončila prvá svetová vojna a medzinárodný politický postoj voči Rusku sa začal prejednávať na mierovej konferencii v Paríži, zostali americké jednotky naďalej na Sibíri. Mali zabrániť predovšetkým Japonsku v ovládnutí Sibíri a severného Mandžuska a bojovať proti bolševikom.

Po tom, čo sa situácia na Sibíri zmenila, bielogvardejské vojská sa začali sťahovať, zrútila sa Kolčakova vláda a bolševici začali obsadzovať mestá na Sibíri, rozhodlo sa v decembri 1919 o stiahnutí amerických jednotiek späť do vlasti. Dňa 17. januára 1920 odišiel prvý kontingent vojakov a 1. apríla 1919 posledný spolu s generálom Gravesom. Tým sa skončila krátka epizóda prítomnosti amerických vojsk na ruskom území, ktorá si však vyžiadala 170 mŕtvych a 52 zranených vojakov.

Autor svoju knihu rozdelil do šiestich kapitol. Určitým nedostatkom knihy zo slovenského pohľadu je to, že autor v súvislosti s československými légiiami používa výraz „české légie“ a o jej príslušníkoch ako o „Čechoslovákoch“. Určitým nedostatkom je taktiež absencia poznámkového aparátu a zoznam použitých prameňov a literatúry.

Jana Zaťková

BENKO, Juraj. *BOLŠEVIZMUS MEDZI VÝCHODOM A ZÁPADOM (1900 – 1920)*. Bratislava : Historický ústav SAV v Prodanma, s. r. o., 2012, 218 s. ISBN 978-80-89396-18-4.

Kniha *Bolševizmus. Medzi východom a západom (1900-1920)* sa venuje obdobiu vzniku kľúčových ideologických a organizačných princípov komunistického hnutia. V centre jej pozornosti stojí politická doktrína ruských bolševikov od jej vzniku, na okraji ruského politického života až po jej ideologické a politické presadenie sa na

pôde III. Komunistickej internacionály po Veľkej vojne (termín prvá svetová vojna sa začal používať neskôr), keď sa stala univerzálnou doktrínou medzinárodného komunistického hnutia. Cieľom boľševizmu bola svetová socialistická revolúcia a nastolenie komunizmu na celom svete!

Dielo sa člení na 2 časti: IDEOLÓGIA REVOLÚCIE (kapitoly 1. Európa: kríza marxistickej ortodoxie, 2. Rusko: boľševická revízia) a ORGANIZÁCIA REVOLÚCIE (s kapitolami 3. Rusko a stredná Európa, 4. Komunistickej internacionála – od integrácie k disciplinácii) a má 34 podkapitol.

Stredobodom publikácie je úvodná etapa boľševizmu – od jeho vzniku (na II. zjazde SDRSR v roku 1903, organizačnom osamostatnení sa na pražskej konferencii 1912, založení vlastnej RKP(b) 1917) ako politickej ideológie, až po presadenie jeho hlavných princípov v komunistickej hnutí po prvej svetovej vojne, ktorá bola hlavným medzníkom jeho vývoja.

Prvá časť je venovaná boľševizmu ako doktríne pred rokom 1917, ktorá vniesla do socialistického hnutia v Rusku i v Európe špecifické ideologické inovácie. Po prvej svetovej vojne sa stala definitívne súčasťou ideológie medzinárodného komunistického hnutia. Svetová vojna bola medzníkom histórie, ktorá s politickými a sociálnymi dôsledkami prispela k udalostiam, že nositelia boľševickej doktríny – RKP(b) prišli v Rusku k moci, čo významne vplývalo na radikalizmus socialistického hnutia v Európe. Sústreďuje sa na jej určujúce črty a míľniky vývoja od vzniku až po prvé kroky jej expanzie a univerzálnosti.

Druhá časť sa zaoberá vývojom organizačného aparátu, ktorý išiel ruka v ruku s centralizáciou a disciplínou organizácie, poznačený rastúcou boľševickou dominanciou a ktorý prenášal revolučný program z Ruska do strednej a západnej Európy a vyvrcholil formovaním a vytvorením Komunistickej internacionály (III. KI 1919). Ďalej vývojom boľševického programu do strednej Európy na konci vojny a počas prvých rokov

po nej s cieľom uskutočniť svetovú revolúciu. Pozornosť je venovaná významnému elementu tohto procesu – tisícom vojnových zajatcov po návrate domov. Jednotlivé podkapitoly popisujú boľševickú propagandu a organizáciu komunistického hnutia v strednej Európe, koordinovanú z Moskvy. Rozoberajú štýl a prostriedky šírenia tejto ideológie, rozvíjajúcej sa v tomto regióne. 21 podmienok pre prijatie do KI znamenalo konečné ideologické víťazstvo boľševickej verzie komunizmu.

Kniha postihuje základné črty boľševizmu ako politickej ideológie, jej vzniku, vývoja a expanzie do strednej Európy. Prináša nový pohľad na „ošúchanú“ tému na základe najnovších poznatkov skúmaním „starých“ dokumentov a štúdiami mnohých autorov.

Na konci knihy je „Výberový biografický slovník“ zameraný na menej známe osobnosti komunistického hnutia v strednej Európe.

Obľúbeným a často opakovaným slovom autora je „diskurz“ a vymyslené termíny „disciplinácia, spontaneita...“, čím chce dať tomuto významnému dielu ešte viac exaktnosti.

Ludovít Jančo

RŽEVSKÁ, Jelena. ZÁPISKY VÁLEČNÉ TLUMOČNICE. O VOJNE. AKO SOM JU VIDELA, POČÍNAJÚC BITKOU O MOSKVVU AŽ PO POSLEDNÉ DNI V HITLEROVOM BUNKRI, A O STALINOVOM POKUSE PREPÍSAŤ DEJINY PO SVOJOM. PRAHA – LYTOMYŠL : Nakladatelství PASEKA, 2012, 368 s. ISBN 978-80-7432-179-5.

Z nevydanej poslednej verzie ruského originálu Записки военного переводчика preložil Libor Dvořák.

Рогучічка ЇА Елена Мойсеевна Каганович Ржевская pôsobila ako tlmočnica a prekladateľka v jednotke SMERŠ (Smrť špiónom – osobitných oddielov NKVD, o čom sa vôbec nezmieňuje) na veliteľstve 30. armády gen. Leljušenka

a 3. údernej armády 1. bieloruského frontu, s ktorou po 4 rokoch trvajúcej cesty Ruskom, Poľskom a Nemeckom prišla až do Vodcovho fűhrerbunkra v Berlíne.

Autorka knihy spisovateľka Jelena Mojsjevna Kaganová si zvolila pseudonym Rževská po 2. svetovej vojne ako pamiatku na boje o mesto Ržev v rokoch 1942 – 1943. Vojna je jej celoživotným námetom, na túto tému napísala 6 románov. Bola prítomná pri dobytí Berlína a Hitlerovho bunkra, pri objavení a identifikácii jeho mŕtvol spolu s vysoko postavenými členmi SS. Dlhé roky musela o tejto pravde mlčať. Popisuje rôzne pohľady na vojnu, dokumentuje čierne-biele odtiene vojnovnej existencie a snaží sa čo najvernejšie opísať udalosti, ktorých bola očitou svedkyňou. Podrobne opisuje dobytie Berlína a pátranie po Hitlerovom tele. Stala sa hlavným aktérom histórie pri identifikácii Hitlera, odkryla pravdu, ako to bolo so vznikom mýtu o Hitlerovom prežití a akú úlohu v tejto kauze hral Stalin. Zápisky vojnovej tlmočnice a prekladateľky sú žánrovo rozptáe na hranici mnohohlasného románu – historického dokumentu, denníkových záznamov a filozofického rozjímania. Možno ich čítať ako ženskú prózu, modernú detektívku či ako vojnové denníky a dokumenty napriek tomu, že sa často opakuje. V knihe sú sivo podfarbené cudzie hlasy alebo výpisky z denníkov a dokumentov. Rževská si počas celej vojny napriek prísnemu zákazu viedla osobný denník, do ktorého si prepisovala texty listov nemeckých vojakov a ich rodín, vojnových správ, príkazov, vyjadrení, denníkových záznamov. Veľkou prednosťou knihy je, že sa čitateľovi prihovára s pokorou a skromnosťou. Autorka sa snaží dokázať, že utajenie informácií o Hitlerovej smrti bolo zabezpečené so Stalinovým vedomím. V ZSSR musela čakať dlhých 20 rokov na okamih, keď bude môcť aspoň čiastočne začať hovoriť o dlho zamlčovanej pravde a po vyše 60 rokoch písať, čo sama prežila. Šokujúco pôsobí aj odhalenie osudov dvoch kľúčových nemeckých svedkov (Käthe Heusermannová, Fritz Echtmann), ktorí sa

v Berlíne zúčastnili na identifikácii Hitlerovej mŕtvol, ktorí boli potom odvezení do ZSSR. Pochybnosti a špekulácie o Hitlerovej smrti sa asi nikdy neskončia.

Dielo, ktorým autorka odhalila záhadu storočia, má sedem kapitol. Prvou je *Moskva, 1941. Cesta do neznáma*, rozprávajúca ako sa z inštitútu, prácou v továrni, zdravotníckym a tlmočnickým kurzom dostala na front. Pokračuje *Rusko, 1942-1943 Cesty vojny*, v ktorej opisuje prvé tlmočenie, dedinu Zajmičše a mesto Ržev, ktoré jej prirástlo k srdcu. Tretia kapitola *Európa, 1945. Vzďialené dundenie*, v ktorej rozoberá boje o Varšavu (ale ich nekomentuje) a dni strávené na jej predmostí Praga, ďalej mesto Bromberg/Bydhošť s jeho väzením a oslobodením zajatcov, ako i boje a oslobodenie mesta Poznaň s jeho pevnosťou. Najrozsiahlejšia je štvrtá kapitola *Berlín, máj 1945* opisujúca posledné dni vojny, záverečné boje o Berlín, fűhrerbunker, objavenie Goebbelsových denníkov. Berlín 2. mája padol, 4. mája boli objavené mŕtvolky Goebbelsa s rodinou a dve obhorené telá muža a ženy (Adolfa Hitlera a Evy Braunovej), v noci z 5. na 6. mája boli odvezené (do Buchu na okraji Berlína, odtiaľ do mesta Finow pri Berlíne a nakoniec do Moskvy). O ich smrti kolovali rôzne fámy, ale rozhodujúcim argumentom bola šarlátová škatuľka s Hitlerovým chrupom a svedkom Mengershausenom. Dôležití svedkovia boli Otto Gűnsche (Hitlerov pobočník), Johan Rattenhuber (šéf Hitlerovej ochranky), Harry Mengershausen (esesák z Hitlerovej ochranky), Heusermannová (asistentka stomatóloga). Pokračuje ešte koniec vojny. Nasleduje kapitola *Moskva 1965*, opisujúca rozhovor s maršalom Źukovom o tom, čo si obaja zapamätali. Posledné dve kapitoly *Moskva, január 2006 a marec 2006* sú rozhovory s vnučkou Ljubou o tom, čo si nemôže pamätať a o tom, čo nesmie byť zabudnuté.

V závere diela je skromných 10 strán príloh dobových fotografií a dokumentov a poznámky prekladateľa.

Eudovít Jančo

BALÁŽ, Anton. *TRANSPORTY NÁDEJE*.
Bratislava : Marenčin PT, 2010, 229 s.
ISBN 978-80-8114-034-1

Slovenský prozaik, publicista, scenárista a dramatik sa už od polovice 90. rokov minulého storočia venuje osudom slovenských Židov po druhej svetovej vojne. V predmetnej publikácii sa zamerá na povojnové vysťahovanie židovských obyvateľov do Izraela, ktoré rekonštruuje zo zachovaných archívnych dokumentov a spomienok pamätníkov. Opisuje priebeh jednotlivých etáp vysťahovania, okolnosti ich realizácie, ako aj motívy, ktoré jednotlivcov i celé skupiny k tomuto kroku viedli. Dokumentuje činnosť Palestínskeho úradu v Bratislave a tiež nespochybniteľný podiel niektorých slovenských politikov a iných osobností, bez ktorých by „alija“ nielen slovenských, ale aj poľských, maďarských a rumunských Židov neprebehla v takom masovom rozsahu a v takých prijateľných podmienkach. Autor zdôvodňuje použitie slova transport v názve publikácie: „... evokuje prevažne inú osobnú i dejinnú skúsenosť – stal sa krutým fenoménom 20. storočia a najmä stredoeurópski Židia ho vnímali ako symbol hlbokého ľudského poníženia a nesmierneho fyzického utrpenia ... V svojej menej hrozivej podobe sa v povojnovom období zmenil na odsunový či repatričný transport. Na Slovensku i v Čechách, kadiaľ ním odchádzali do novej vlasti tisíceky stredoeurópskych Židov, sa stal symbolom nádeje.“

Protižidovské nálady, rôzne incidenty, násilnosti, výtržnosti i demonštrácie v rokoch po skončení vojny dokumentuje A. Baláž na základe osobných výpovedí. Venuje sa tiež udalostiam v Topoľčanoch v septembri 1945, výtržnostiam na partizánskom zjazde v Bratislave v auguste 1947 a ich spravodajským manipuláciám a iným prejavom antisemitizmu na Slovensku.

Okrem ústretového postoja Československa k židovskej vysťahovaleckej akcii sa autor zmieňuje aj o podpore vzniku samostatného izraelského štátu v Palestíne a o výcviku vojenskej jednotky židovských dobro-

voľníkov – Hagany, ktorej značné percento tvorili príslušníci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR.

V prvých „transportoch nádeje“ boli príslušníci mládežníckej sionistickej organizácie Hašomer Hacair, ktorí odchádzali ako mladí, sebavedomí slovenskí Židia z bratislavskej stanice do talianskych prístavov, potom loďami do Haify a nakoniec do vysnívaných kibucov. Po vzniku štátu Izrael pracovalo hnutie na Slovensku v 14-miestnych pobočkách a udržiavalo tri prípravné strediská na vysťahovanie, aj internát mládeže v Bratislave. Po opustení Slovenska poslednou veľkou organizovanou skupinou Hašomer Hacairu, v júni 1949, zostali v Československu už len členovia jej vedenia a menší počet starších členov pôsobiacich v Palestínskom úrade.

Na úspešnom priebehu desiatok veľkých vysťahovaleckých transportov mali výrazný podiel povereník vnútra Daniel Okáli, pracovník Poverenia sociálnej starostlivosti Ľudovít Kalina, prednosta pasového sektoru administratívneho odboru Poverenia vnútra Mikuláš Horský a ďalší. Slovenskí Židia, ktorí prežili holokaust a rozhodli sa vysťahovať do Izraela, mohli vďaka takýmto ľuďom odísť legálne a za relatívne dôstojných podmienok.

Až do októbra 1948 vydávali cestovné pasy oblastné veliteľstvá NB v Košiciach a v Bratislave, pasový sektor Poverenia vnútra bol len odvolacou inštitúciou. Do konca roka 1948 vydával pasy pasový sektor s tým, že žiadosti postupoval na preverenie Zvláštneho útvaru ŠtB. Na jar 1949 Ministerstvo vnútra v Prahe zaviedlo novú prax, podľa ktorej sa vystavovali len tzv. zájazdové súpisky hromadne pre celú skupinu. V júli bolo však opäť nariadené vydávať vysťahovalcom do Izraela cestovné pasy.

V období najintenzívnejšej vysťahovaleckej vlny slovenských Židov (od februára do októbra 1949) technicky a organizačne zabezpečoval vysťahovanie Palestínsky úrad v Bratislave. Finančne ho säturoval American Joint Distribution Committee,

ktorého všetky podporné a sociálne aktivity boli na prelome rokov 1949/1950 označené za nepriateľské a jeho činnosť bola zakázaná a kriminalizovaná.

Československo sa stalo jednou z významných utečeneckých ciest aj pre poľských Židov po rozsiahlych protižidovských demonštráciách a pogrome v Kielciach. Židovskí utečenci boli najskôr sústredzovaní v utečeneckom tábore v Devínskej Novej Vsi a na iných miestach. Pracovníci Povereníctva sociálnej starostlivosti ich preverili, vystavili repatriačnú listinu, odovzdali Židovskej náboženskej obci, ktorej zamestnanec odprevadil transport na pohraničnú pasovú kontrolu do Devínskej Novej Vsi a v Marchegu odovzdal členom Židovskej náboženskej obce a Palestínskemu úradu z Viedne, odkiaľ boli dopravovaní do Palestíny.

Do roku 1949 prechádzali cez Bratislavu aj transporty židovských utečencov z Poľska, Maďarska, Rumunska bez väčších problémov. Po zastavení transportov v krajinách sovietskeho bloku sa relatívne pokojný odchod zmenil na strastiplný únik.

V osobitnej kapitole sa autor venuje emigrácii maďarských Židov, ktorú maďarská vláda zakázala koncom roka 1948, a začiatkom roka 1949 bola zastavená aj činnosť Ústredného zväzu sionistov a jeho mládežníckych organizácií. Židovskí občania sa preto rozhodli pre útek na Slovensko, aby sa potom cez jeho otvorené hranice dostali do Rakúska a odtiaľ do Izraela. Po procese s maďarským komunistickým politikom László Rajkom „bricha“ – útek maďarských Židov nadobudol dramatickú podobu.

Po ilegálnom prekročení maďarsko-slovenských hraníc boli niektorí maďarskí Židia po krátkom pobyte v Bratislave vyhovení za rakúske hranice, ďalšie skupiny boli sústredené v utečeneckých táborech, mládežníckych internátoch, vo väzniciach policajných trestných súdov v Bratislave, Štúrove, Nových Zámkoch, dokonca v Táboře nútej práce v Novákoch, kde najskôr museli svoj židovský pôvod hodnoverne preukázať a potom čakať na vystaňovateľské víza a sú-

hlas povereníka vnútra na prepustenie z tábora. Transporty sa odbavovali pod kontrolu Štátnej bezpečnosti.

Autor sa zmieňuje aj o procese so slovenskými židovskými buržoáznyimi nacionalistami, o procesoch s pracovníkmi Palestínskeho úradu v Bratislave, o nových začiatkoch židovských prisťahovalcov v izraelskej vlasti, o ich vzťahu k Slovensku. Čitateľ má možnosť stretnúť sa s osudmi a spomienkami významných osobností slovenskej židovskej komunity – Jehuda Lahav, Leo Kohút, Pavol Frommer, Tibor Kardoš, bratia Lazarovci, Lepold Lahola, Michael Ravida a mnohí ďalší.

Božena Šedová

IVANTYŠYNOVÁ, T. – KODAJOVÁ, D. a kol. *VÝCHODNÁ DILEMA STREDNEJ EURÓPY*. Bratislava : Spoločnosť pre dejiny a kultúru strednej a východnej Európy (SDKSVE) v spolupráci s HÚ SAV, 2010, 253 s. ISBN 978-80-970376-1-1

Kniha na viac ako 250 stranách prináša články autorov z Ruska (7), Česka (3) a Slovenska (7), ktoré sa venujú premenám vzťahov Ruska a strednej Európy od začiatku 19. storočia až po koniec studenej vojny a rozpad ZSSR. Publikácia je výsledkom spolupráce Historického ústavu SAV a Komisie historikov Slovenskej republiky, a Ruskej federácie.

Kniha ponúka množstvo informácií o vzájomnej interakcii Ruska s regiónom strednej Európy, ako aj o premenách vnímania jeho obrazu v európskej i svetovej politike a kultúre medzi obyvateľmi Slovenska. Ponúka sa tak možnosť vyrovnania sa so slovanskou tradíciou a objektívneho zhodnotenia pozitív i negatív. Jednotlivé časti publikácie sú dôkazom, že idea slovanskej spolupatričnosti nie je ani zďaleka späť iba so slovenským konzervativizmom alebo komunistickým totalitarizmom.

V úvodnom vstupe PhDr. Tatiana Ivantyšinová, CSc. sa snaží odpovedať na otázku, aké boli väzby strednej Európy

s európskym východom, ktorý predstavovalo cárske Rusko, Sovietsky zväz a Ruská federácia po roku 1990.

Kniha sa skladá z dvoch častí: *Rusko a Európa* a *Slovensko medzi Východom a Západom*. Prvá časť ponúka pohľad na problém v širšej dimenzii, v ktorej sa rozoberajú problémy ako obraz Ruska medzi národmi habsburskej monarchie v 19. storočí a rôzne výklady a koncepcie ideológie panslavizmu. Napokon aj vzťah prezidenta ČSR Edvarda Beneša k Sovietskemu zväzu počas 2. svetovej vojny či ruská zahraničná politika po roku 1990.

Druhá časť je zameraná na vzťahy Slovenska s Ruskom a na problém, či sa Slováci cítili v priebehu posledných storočí ako súčasť východného alebo západného sveta. Témou jej kapitol sú, okrem iného, aj premeny rusofilstva u Slovákov, čs. legionári počas ruskej občianskej vojny, názory ruských diplomatov na emigráciu Slovákov do USA, reflexia slovensko-rusínskeho rozhrania v slovenskom národnom hnutí či politický slavizmus v slovenskom zahraničnopolitickom myslení po roku 1989.

Ako prvý príspevok je uvedený *Obraz Ruska u neslovanských a slovanských národov habsburskej monarchie* doc. Dušana Škvarnu, PhD.

Nasleduje PhDr. Radomír Vlček, CSc., ktorý rozoberá *Rusko-české polemiky a panslavizmus 19. storočia*.

Panslavizmom a liberalizmom v ruskej historiografii sa zaoberá prof. Galina Rokinová, doktorka historických vied. Po nej doc. PhDr. Jan Němeček, CSc. sa zapodieva vzťahom prezidenta Československa Edvarda Beneša k ZSSR počas 2. svetovej vojny. PhDr. Alexander Duleba, CSc. sa venuje ruskej zahraničnej politike po páde totality a zániku ZSSR, ktorá sa prejavuje disproporciou medzi očakávaním diplomatov a realitou medzinárodných vzťahov, a ktorá je pre Západ často nepochopiteľná.

Rusko a Európa na začiatku 20. storočia zo stredo európskej perspektívy je témou PhDr. Emila Voráčka, DrSc. Prvú časť

publikácie uzaviera Valerij Aleksandrovič Tiškov, akademik RAV, euroázijskou civilizačnou misiou ruského národa.

Mgr. Peter Šoltés, PhD., začína druhú časť. V príspevku upozornil na etnické územie osídlené Slovákmi na východnom Slovensku, ktoré bolo v 19. storočí pre slovenských vzdelancov zložité pre blízkosť nárečí, prelínanie etnicity a konfesionalizmu, aj pre vnímanie Rusínov ako etnika, pričom mnohé mýty vyvrátil až neskorší výskum.

Marina Jurievna Dostaľova, kandidátka historických vied, opisuje „Východ – Západ“ a Slovákov, ako sa javili v predstavách prvých univerzálnych slavistov.

O premenách rusofilstva v minulosti Slovákov píše PhDr. Daniela Kodajová. Zdôraznila tento fenomén, do ktorého patria emócie, vzájomné sympatie, záujem o ruskú kultúru, osobné kontakty a inštitucionalizované rusofilstvo, predovšetkým v období komunistickej totality.

Prof. Igor Vladimirovič Kriučkov, doktor historických vied, sa zaoberá otázkou, ako sa ruskí diplomati pozerali na emigráciu Slovákov do USA na prelome 19. a 20. storočia.

Kapitolu o vojnových zajatcoch a propagande v Rusku počas prvej svetovej vojny i občianskej vojny približuje Mgr. Juraj Benko, PhD. V týchto dvoch konfliktoch väčšiu úlohu zohrala existenčná stratégia, než politické presvedčenie, ku ktorému táboru sa v občianskej vojne pripoja.

Osudy legionára Mikuláša Gaceka sú témou Jeleny Pavlovny Serapionovej, doktorky historických vied. Prof. Sergej Michalčenko, doktor historických vied, opisuje ako sa ruský spisovateľ Ivan Šmeľov pozeral na Československo v roku 1937. Rusofilstvom ako etnonacionálnou ideológiou Rusínov na Slovensku sa zapodieva Michail Jurievič Dronov.

T. Ivantyšinová sa v príspevku pokúša nájsť odpoveď na otázku, či bola „východná orientácia“ Slovákov iba mýtom alebo realitou. Čechoslovakisti v medzivojnovom období vyzdvihovali Štúrovo proruské za-

meranie a, naopak, po roku 1948 sa už jeho odmietnutie Západu nepovažovalo za nedostatok demokratizmu, ale za prednosť, čím sa zrodil mýtus o východnej orientácii, ktorý využívala propaganda aj po roku 1989, hoci s tým Štúr nemal nič spoločné.

V poslednom príspevku Mgr. Juraj Marušiak, PhD. analyzuje politický slavizmus v slovenskom myslení po roku 1989, keď sa táto otázka stala súčasťou debaty o civilizačnej príslušnosti a geopolitickej orientácii krajiny, napriek tomu, že väčšina Slovákov sa hlási k rímskokatolíckej a evanjelickej cirkvi. Žiadny slovanský vektor sa nenašiel a oživovanie slovanskej spolupatričnosti sa objavuje iba u jednotlivcov.

Po príspevkoch autorov nasleduje Summary v angličtine, menný register a zoznam skratiek.

Publikáciu uzaviera krátky životopis Sergeja Šaršúna (1888-1975), rusko-francúzskeho výtvarníka so slovenskými koreňmi (jeho starý otec – olejkár, sa narodil v Turci), ktorého Kubistické zátišie z roku 1927 je na obálke knihy.

Ludovít Jančo

KRONIKA

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA O VOJENSKÝCH DEJINÁCH

V dňoch 8. – 10. apríla 2014 sa v Bratislave konala pod záštitou ministra obrany Slovenskej republiky Martina Glváča medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Zmena doktrín – využitie minulosti v boji o súčasnosť*, ako 14. ročník konferencií Euroatlantickej pracovnej skupiny pre štúdium vojnových konfliktov. Podujatie pripravil Vojenský historický ústav v Bratislave v spolupráci s Centrom pre vojenskú históriu Kráľovskej dánskej akadémie obrany v Kodani. Po privítaní riaditeľom VHÚ Miloslavom Čaplovičom konferenciu otvoril štátny tajomník MO SR Miloš Koterec, ktorý v príhovore vyzdvihol aktuálnosť zvolenej témy. Príhovory predniesli aj zástupca veliteľa Kráľovskej dánskej akadémie obrany Christian Rune a náčelník štábu vojensko-historického pracoviska Ministerstva obrany Francúzskej republiky André Rakoto. Po úvodných slovách podujatie pokračovalo vedeckými referátmi, ktoré časovo či tematicky pokrývali obdobie od 19. storočia po súčasnosť a od konfliktov v ďalekom zámorí až po dianie v srdci Európy. Dodajme, že to bolo už o druhé podujatie tohto seriálu, ktoré sa konalo na Slovensku. Prvé Bratislava hostila v roku 2006.

Účastníkov prvého panelu predstavil jeho moderátor švédsky historik Per Iko, ktorý na úvod pripomenul, že práve na 8. apríl pripadá výročie narodenia slovenského parašutistu Jozefa Gabčíka či pripojenie Krymu k Rusku cárovnou Katarínou Veľkou. Po stručnom predstavení nasledovali prednášky Nielsa Bo Poulsena zo spoluorganizátorskej inštitúcie v Dánsku, ktorý priblížil skúsenosti, ktoré armáda jeho krajiny získala počas konfliktu s Pruskom a habsburskou monarchiou v roku 1864. Išlo tu najmä o zlepšenie koordinácie pozemných síl a námorníctva, a ako problémové sa ukázalo aj chápanie armády a jej potrieb, ale dokonca aj medzinárodnej situácie zo strany vtedajších dánskych politikov. Po ňom nasledoval príspevok Erwina Schmidla z Rakúska, ktorý vo svojom zaujímavom referáte priblížil prácu vojenských atašé Rakúsko-Uhorska pri pozorovaní konfliktov z prelomu 19. a 20. storočia, teda španielsko-americkéj vojny (1898), 2. búrskej vojny (1899 – 1902) a rusko-japonskej vojny (1904 – 1905), kde mali predstavitelia monarchie zbierať skúsenosti a mohli na vlastné oči vidieť účinky nasadenia moderných zbraní a nové taktiky boja pechoty.

Úvodom druhého bloku zástupkyňa Riaditeľstva vojenskej histórie generálneho štábu gréckej armády Efraxia Paschalidou priblížila otázky vedenia a velenia počas balkánskych vojen. Druhý príspevok, z pera slovenských historikov Petra Chorváta a Miloslava Čaploviča (VHÚ), účastníkom priblížil pôsobenie slovenských vojakov na frontoch 1. svetovej vojny. Blok uzatváral príspevok Fredrika Erikssona zo Švédskej národnej univerzity obrany. Ten sa vo svojom referáte sústredil na skúsenosti, ktoré si armáda tejto severskej krajiny vzala z priebehu bojov na európskych bojiskách 1. svetovej vojny. Po prestávke na obed nasledoval tretí blok prvého dňa konferencie, na začiatku ktorého vystúpil pracovník belehradského Ústavu strategického výskumu Dalibor Denda, ktorý vo svojej mimoriadne zaujímavej prednáške predstavil vývoj inštitucionálneho rámca vojenskej historickej vedy v Srbsku. Nie je bez zaujímavosti, že prvá inštitúcia, ktorej cieľom bola analýza skúseností z ukončených konfliktov v tejto krajine, vznikla už v 19. storočí a jej cieľom bolo zbieranie dokumentov a poznatkov o oslobodzovaní krajiny. Autor vo svojej prednáške priblížil aj nové úlohy inštitúcie po vzniku Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov, deformácie vo vedeckom bádani v období komunistického režimu, ako aj situáciu po jeho páde, rozdelení Juhoslávie až po

súčasnosť. Ďalší príspevok v tomto bloku predniesol autor tejto správy. Prednesený referát sa týkal zmien v zameraní spravodajských služieb Československa v rokoch 1945 až 1949 a posunu od zbierania informácií o krajinách bývalej Osi k získavaniu citlivých informácií o západných spojencoch. Blok uzatváral príspevok maďarskej vojenskej historičky Évy Tulipán, ktorá v príspevku zaujímavým spôsobom opísala propagandistické využitie národných symbolov a významných výročí maďarských dejín (revolúcie z roku 1848) pri budovaní ľudovej armády v komunistickom Maďarsku. Posledný blok prvého dňa konferencie otvorili dva príspevky kolegov z Národnej univerzity obrany vo Varšave. Dariusz Kozerański priblížil pôsobenie poľských vojakov v mierových misiách OSN v období studenej vojny a problémy, s ktorými sa tam stretávali. Jeho kolega Janusz Zuziak, naopak, priblížil pôsobenie poľských inšpektorov v Dozornej komisii neutrálnych štátov počas vojny v Kórei. Informáciami a zaujímavými referátmi nabitý deň uzatváral Søren Nørby z Kráľovskej dánskej akadémie obrany v Kodani príspevom na aktuálnu tému o vývoji dánskeho námorníctva od pádu Bjerlínskeho múru do súčasnosti.

Druhý deň konferencie sa jej účastníci oboznámili s exponátmi Vojenského historického múzea v Piešťanoch, a počas návštevy Košarísk a mohyly na Bradle sa mohli dozvedieť veľa podstatného o jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi.

Tretí deň konferencie pokračoval opäť množstvom zaujímavých referátov. Hneď na úvod väčšinu účastníkov zaujala prednáška Eduarda Stehlíka z Ministerstva obrany ČR, ktorý prítomných oboznámil so spojitosťou medzi Šanghajskej mestskej políciou a atentátom na Reinharda Heydricha. Do atentátu na jedného z najmocnejších mužov tretej ríše, pochopiteľne, Číňania zapojení neboli. Autor však prezentoval výsledky svojho výskumu, podľa ktorého československých parašutistov Gabčíka a Kubiša trénovali viacerí inštruktóri na boj so strelnými zbraňami či dokonca boj zblízka, ktorí tvrdo vydrené skúsenosti získali ako policajní dôstojníci práve v Šanghaji, meste v tom čase ovládanom zločineckými skupinami, kde pouličné boje medzi zločincami a políciou či jednotlivými skupinami navzájom boli na dennom poriadku. Nasledoval príspevok Prokopa Tomeka z českého Vojenského historického ústavu. V prednáške priblížil obetavosť vojakov, ktorí po ťažkých skúsenostiach z protinacistického odboja sa už po niekoľkých rokoch odhodlávali na odboj proti novej totalite, ako aj metódy protikomunistického odboja. Blok uzatváral príspevok veliteľa Strategického centra krízového managementu GŠ SR brigádneho generála Jindřicha Jocha, ktorý predstavil základné informácie o operáciách krízového managementu, ako aj účasť Ozbrojených síl SR v jednotlivých mierových operáciách vo svete aj s výhľadom do budúcnosti. Dopoludňajší program uzatvárali príspevky prednesené v rámci nasledujúceho bloku. Francúzsky kolega Dominique Guillemain v referáte účastníkom konferencie objasnil skúsenosti, ktoré získalo francúzske námorníctvo počas prvej vojny v zálive (1990 – 1991). Táto zložka ozbrojených síl krajiny galského kohúta si tu mala možnosť preskúšať efektívnosť svojho účinkovania, organizačnej štruktúry či ďalších dôležitých aspektov, pričom v tomto záťažovom teste nedopadlo podľa autora referátu najlepšie a muselo prikróčiť k riešeniu zistených nedostatkov. Príspevok Blaža Torkara a Zvezdana Markovića, dvoch vojenských historikov zo Slovinska, sa zaoberal ozbrojenými stretmi slovinskej domobrany s jednotkami juhoslovenskej armády v roku 1991. Poukázali tiež na implementáciu skúsenosti z týchto bojov pre vojakov, ktorí odchádzajú na zahraničné misie. Blok ukončil referát Vladimira Prebilića a Damijana Guština, ktorí vo svojom príspevku jednak priblížili branný systém bývalej Juhoslávie, ako aj zmeny doktrín už samostatného Slovinska, charakterizované skôr vymedzovaním sa voči všetkému predošlému, než vecným prístupom k týmto dôležitým otázkam. Posledný blok príspevkov sa začal vystúpením maďarského vojenského historika Tamása Nagya referátom

o maďarskej účasti v Medzinárodnej komisii pre kontrolu a dohľad vo Vietname, nasledovaný Nielsonom Krarupom-Hansenom z Dánska, ktorý sa vo svojej prednáške venoval hospodárskym aspektom a skúsenostiam zo zabezpečovania vojenskej výzbroje na výstroje. Posledné dva príspevky predniesli Milan Šuplata (Inštitút pre stredoeurópsku politiku, Slovensko) a Dimitrios N. Christodoulou (Helénska komisia pre vojenské dejiny, Grécko). V záverečnom siedmom paneli zazneli informácie o spolupráci s Konzorciom priateľstva za mier a o situácii v Pracovnej skupine *Conflict studies*.

Na tomto mieste je príhodné spomenúť, že všetky panely tohto najvýznamnejšieho podujatia vojensko-historických výskumov na Slovensku sprevádzala plodná diskusia. Touto formou zúčastnení odborníci okamžite reagovali na prednášky svojich kolegov otázkami či komentármi a možno s uspokojením konštatovať, že väčšina referátov vzbudila oprávnený záujem ostatných účastníkov. Práve rozoberanie nastolených otázok, či už v rámci diskusie po skončení panelu, alebo v rámci neformálnych rozhovorov počas prestávok na kávu či inokedy, je dôležitou súčasťou života každej vedeckej komunity. Nazdávam sa, že v porovnaní s podobnými podujatiami, pripravenými na Slovensku alebo v zahraničí, sa Vojenskému historickému ústavu v Bratislave v spolupráci s Centrom pre vojenskú históriu Kráľovskej dánskej akadémie obrany v Kodani podarilo pripraviť skutočne prínosné podujatie, ktoré môžeme bez zbytočnej skromnosti počítať medzi najvýznamnejšie akcie tohto druhu nielen v rámci Európy.

Matej Medvecký

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA K 70. VÝROČIU SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO POVSTANIA

V Banskej Bystrici sa v dňoch 23. – 25. apríla 2014 uskutočnila jedna z prvých plánovaných akcií k tohtoročnému 70. výročiu Slovenského národného povstania pod názvom *Slovenské národné povstanie – Slovensko a Európa v roku 1944*. Stalo sa už dobrou tradíciou, že na týchto podujatiach organizovaných Múzeom SNP v Banskej Bystrici sa stretávajú veteráni, pamätníci aj historici ako zo Slovenska, tak aj predovšetkým z Českej republiky, ale aj zo zahraničia. Spoluorganizátormi konferencie boli Vojenský historický ústav v Bratislave v spolupráci so Sekciou pre vojenské dejiny Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, Historickým ústavom SAV Slovenskej akadémie vied, Múzeom Varšavského povstania, Fakultou politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedrou histórie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Katedrou histórie Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Je prirodzené, že zo spoločného úsilia takých významných pracovísk, zameraných predovšetkým alebo okrem iného aj na vojenské dejiny, sa zrodila po odbornej, ale aj spoločenskej stránke významná akcia. Veď v rámci takýchto konferencií sú vždy dôležité aj takzvané „kuloárové“ stretnutia, diskusie a výmeny názorov, ktoré mnohých inšpirujú k ďalšej práci, alebo pomáhajú vyjasňovať niektoré spleť, problematické a aj teoretické otázky výskumu spojené so SNP.

Tohtoročná konferencia v Banskej Bystrici sa zamerala predovšetkým na rok 1944 a odznelo na nej 53 referátov účastníkov zo siedmich krajín. Okrem Čechov a Slovákov sa na podujatí predstavili svojimi referátmi aj historici z Ukrajiny, Bieloruska, Poľska, Nemecka aj Kanady. V rámci prezentácie výsledkov svojich nových výskumov na konferencii referujúci predniesli aj veľa nových poznatkov o príprave povstania i jeho priebehu z rôznych pohľadov a v rámci diskusie si vymenili názory na viaceré nejasné, alebo sporné či doteraz

nedostatočne objasnené súvislosti spojené s týmto ozbrojeným protifašistickým vystúpením slovenského ľudu, v ktorom sa zúčastnili okrem Čechov a Rusov aj predstavitelia ďalších 30 národov.

Vojenský historický ústav v Bratislave bol na konferencii zastúpený osobou riaditeľa Miloslava Čaploviča a svoje referáty tu predniesli pracovníci ústavu Jozef Bystrický (*Slováci v československom vojsku v zahraničí v roku 1944*), František Cséfalvay (*Partizáni v povstaleckej obrane*), Milena Balcová (*Technický zbor slovenskej armády – príčiny vzniku a jeho poslanie*), Peter Šumichrast (*Rok 1944 – posledný rok slovenského letectva. Plány a realita*) a napokon Igor Baka (*Nemecko-slovenské vojenské vzťahy na jar 1944*).

Z viacerých ďalších pozoruhodných referátov v tejto stručnej správe stojí za zmienku aj podnetný referát Martina Veselého z Katedry histórie v Ústí nad Labem (*Tu sa ešte zdraví Heil Hitler? Nálada obyvateľstva Ríšskej župy Sudety v roku 1944*), alebo objavná a aj, ak vôbec možno v súvislosti s tragickým obdobím v dejinách našich národov použiť slovo „zábavná“ štúdia Petra Karlička zo Štátneho archívu Děčín/Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem pod názvom *SNP v protektorátnych karikatúrach*.

V stručnej správe o konferencii nie je možné, žiaľ, spomenúť všetky referáty, ale aj tak treba uvítať, okrem iných, aj vystúpenie nemeckého historika Martina Zückerta z Collegia Carolina v Mníchove na tému úvah o partizánskych hnutiach v Európe s osobitným zreteľom na „slovenský prípad“, pričom treba oceniť aj zdvorilosť Zückerta, ktorý svoj príspevok predniesol v celkom dobrej češtine.

Pisateľ tejto správy považuje za veľmi prínosnú aj úvahu kanadského historika Johna Luke Rydera o charaktere SNP – bola to revolúcia alebo nebudaj občianska vojna? Referent, predniesol viaceré možnosti prístupov k hodnoteniu a zaradeniu SNP do širokej škály ozbrojených konfliktov, pričom sám dospel na základe niekoľkých kritérií k záveru, že SNP občianskou vojnou nebolo. Na jednu vec však Ryder aj tak asi zabudol: pri svojich analýzach a komparovaní rôznych foriem ozbrojených konfliktov. Podľa môjho názoru zabudol zdôrazniť ZÁSADNÝ a ROZHODUJÚCI rozdiel medzi regulárnou organizovanou mobilizovanou armádou a ozbrojenými skupinami dobrovoľníkov (partizánov). Aj keď sú aj také prípady, že do mobilizovanej armády vstupovali aj nadšení dobrovoľníci, ktorí spadali alebo nespádali pod kritériá mobilizácie, a na druhej strane sú známe aj prípady, že pôvodne dobrovoľnícke/ partizánske jednotky nútili tiež k vstupovaniu do svojich odriadov, prevažná väčšina partizánov sa regrutovala predsa len z dobrovoľníkov, a to ich vždy významne delilo od mobilizovaných vojakov.

Na konferencii sa zúčastnil aj zástupca Československej obce legionárskej, jednota Český Brod, F. Vrábek, ktorý prítomných oboznámil s účasťou bývalých československých legionárov v SNP, čo je doteraz podrobnejšie a komplexne nespracovaná téma. V ilegálnom hnutí na Slovensku a potom vo vedení povstania pôsobilo viacero veliteľských kádrov, ktorí svoju vojenskú kariéru začali ako legionári – napríklad Rudolf Viest, Ján Černek, Pavel Kuna, Branislav Manica, Michal Širica, alebo z menej známych aj Filip Tretiník a mnohí ďalší. Tretiník bol bývalý ruský legionár, ktorý úspešne bojoval v Povstaní, za čo bol aj povýšený na poručíka. Po zatlčení Povstania do hôr ho Nemci, žiaľ, zajali a odtransportovali do koncentračného tábora v Ervěniciach pri Moste v severných Čechách, kde ho umučili. Legionári, ktorí sa do ilegálnych príprav a bojov v povstaní zapojili, potvrdili svoju vernosť ideálom zakladateľov čs. légii a Československej republiky T. G. Masaryka, M. R. Štefánika a E. Beneša. Niektorí v bojoch položili svoje životy alebo ich Nemci umučili v koncentračných táboroch, iní strávili mesiace alebo roky vo väzení. Napríklad bývalého francúzskeho legionára Jozefa Martina Kristína väznili slovenské orgány od roku 1940 až do oslobodenia v apríli 1945.

V neposlednom rade treba vyzdvihnúť aj to, že organizátori poskytli na tejto konferencii dostatok priestoru na otázky a odpovede, teda na diskusiu. Žiaľ, v posledných rokoch to nebýva na vedeckých konferenciách zvykom, že sa poskytuje priestor aj na otázky a odpovede. Naša doba je rýchla, všade sa šetrí a na mnohých konferenciách sa šetrí aj časom. Je to veľká škoda, pretože práve v rámci akademických dišpút fundovaných účastníkov konferencií možno niektoré diskutované veci, alebo nie celkom jednoznačne vysvetlené otázky posunúť na vyššiu úroveň poznania. Preto by som okrem ich referovania (tieto príspevky som vo svojej správe nespomenul, ale budú uverejnené tiež v zborníku z konferencie) chcel zdôrazniť aktívny a veľmi cenný prínos prítomnosti takých uznávaných znalcov problematiky Slovenského štátu/Slovenskej republiky a SNP ako boli okrem iných V. Prečan, K. Fremal, I. Kamenec, J. Rychlík, J. Bystrický atď., ale, samozrejme, aj viacerí pracovníci Múzea SNP v Banskej Bystrici, počnúc jeho riaditeľom S. Mičevom, alebo hlavným výkonným organizátorom konferencie M. Syným a ďalšími, ktorí sa veľmi aktívne zapájali do diskusií a zodpovedali otázky z pléna veľmi prínosnými podrobnými nielen faktickými poznámkami, ale často aj akýmiisi „minireferátmi“ k niektorým položeným otázkam.

Napriek novodobým pokusom niektorých revizionistických historikov, ktorí píšu o tomto našom významnom protifašistickom povstaní z pochybných a pomýlených ideologických hľadísk, sa prítomní zhodli na tom, že Slovenské národné povstanie je a bude najvýznamnejšou udalosťou novodobých slovenských dejín, ktorou sa väčšina slovenského národa prihlásila k obnoveniu Československej republiky na demokratických základoch a nových princípoch spolužitia českého a slovenského národa v spoločnom štáte ako rovný s rovným. Nebolo to jednoduché a nebolo to ani bez obetí, preto si SNP a jeho odkaz zaslúžia stálu pozornosť nielen historikov, ale aj širších vrstiev spoločnosti – učiteľov, kultúrnych pracovníkov i politikov. Odkaz SNP by sa mal však predovšetkým pripomínať našej mládeži, ktorá často o tomto zápase za slobodu, demokraciu a ľudské práva nevie takmer nič. Stálu spomienku a úctu si zaslúžia padlí bojovníci Povstania, vojaci aj partizáni, civili a všetci tí, ktorí protinacistický odboj našich národov podporili organizačne, hmotne alebo morálne. Z konferencie bude vydaný aj zborník príspevkov, ktorý prinesie rozšírenú podobu referátov prednesených na podujatí len v skrátenej forme.

Ferdinand Vrábek

UPOZORNENIE REDAKCIE

V záujme plynulého priebehu redakčných prác Vás prosíme o dodržiavanie určitých zásad pri písaní rukopisov.

Spôsob odovzdávania rukopisov

Príspevky do Vojenskej histórie odovzdávajúte, resp. posielajte zásadne v textových editoroch Word, v iných len na základe dohovoru. **Poznámky je potrebné vkladať pomocou programu WORD na vkládanie poznámok/odkazov pod čiarou – nie písať ich mechanicky vzadu za textom štúdie.** K štúdiu je potrebné pripojiť resumé v rozsahu cca jednej strany a osobné údaje o autorovi: rodné číslo, adresu, číslo účtu, telefonický a emailový kontakt.

Rozsah príspevkov

Rozsah štúdií, vrátane poznámkového aparátu, by nemal presiahnuť 40 strán. Recenzie môžu byť v rozsahu do 15 strán, anotácie maximálne do 3 strán. Počet strán sa počíta podľa počtu znakov (1 800 znakov na stranu).

Vzhľadom na platnosť STN ISO 690 (01 0197) – Dokumentácia. Bibliografické odkazy. Obsah, forma a štruktúra, máj 2012, je potrebné pri citáciách rešpektovať jej zásady (sú zjednotené s používaním citácií v iných časopisoch, ktoré sa pridržiavajú aj medzinárodného citovania). Za správnosť citovania (obsahovú i formálnu) zodpovedá autor príspevku, redakcia nebude do citácií zasahovať. Na uľahčenie citovania uvádzame niektoré vzory:

¹ VÁROŠ, Milan. *Posledný let generála Štefánika*. Bratislava : International, 1994, s. 56. ISBN 80-215-0149-9.

² PEJSKAR, Jožka (ed.). *Poslední pocta : Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948 – 1981*. B. m. : Konfrontace, 1986, sv. 2., s. 118-121. ISBN 3 8577 01 203.

(v prameni neuvedené miesto vydania: bez miesta; podobne aj pri neuvedenom vydavateľstve: b. v., roku: b. r.)

³ ŠPIRKO, Dušan – LUPTÁK, Miroslav. Obrana bratislavského predmostia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809. In *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 9-10. ISSN 1335-3314.

(pri cudzojazyčných zdrojoch uvádzať v príslušnom jazyku, napr. anglický zdroj: In *Army History*, 2003, vol. 59, no. 1, p. 13-15.)

⁴ DEIGHTON, Leon. *Blitzkrieg : Od Hitlerova nástupu po pád Dunkerque*. Prel. Kárník, Zdeněk. Praha : Argo, 1994, s. 85. ISBN 80-85794-08-X.

⁵ PEJSKAR, ref. 2, s. 97.

- v prípade, že v jednej poznámke sú uvedené dva pramene toho istého autora, v ďalších poznámkach uvádzame aj prvé slová názvu prameňa: PEJSKAR, Poslední, ref. 2, s. 93.
- autor nemusí uvádzať mená všetkých pôvodcov citovaného diela (druhého, tretieho) alebo ak má citované dielo viacerých ako troch pôvodcov uvádzame: ŠPIRKO, Dušan et al.
- v prípade viacerých miest vydania, alebo názvov vydavateľstiev píšeme bodkočiarku alebo čiarku: Praha : Naše vojsko; Bratislava : Magnet Press, 1999,
- údaje v bibliografickom popise citovaného prameňa sa uvádzajú v jazyku prameňa až po údaj o rozsahu
- pri odkaze na archívny prameň je potrebné uvádzať skratky: f. (nie fond)
 - šk. (ako škatuľa, nie krabica)
 - č. j. (s medzerou)
 - VHA Bratislava, f.; pozri tiež PEJS, O.: ...
 - Tamže, s. 8. (nie tamtiež)
- najfrekvencovanejšie skratky archívov: SNA Bratislava, VÚA-VHA Praha, VHA Bratislava, NA Praha, AM SNP B. Bystrica,

Čísla poznámok v texte uvádzať indexovo: ⁴ nie: ⁴⁾ ^{4/}

Používanie skratiek a označovanie

Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Pri anotáciách a recenziách je potrebné uvádzať ISBN.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

AUTORI ČÍSLA

Mgr. Andrea HORÁKOVÁ, Hlavná 576, 900 41 Rovinka

PhDr. Gabriel SZEGHY, Archív mesta Košice, Kováčska 20, 0401 Košice

Mgr. Eduard LAINCZ, Ľubovnianske múzeum – hrad, Zámocká 22,
064 01 Stará Ľubovňa

PhDr. Jan ŠTAIGL, CSc., Babuškova 5, 821 03 Bratislava

Dr. Imrich PURDEK, Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

PhDr. Peter ŠUMICHRASŤ, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Mgr. Alex MASKALÍK, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Vojenská história 2/2014

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vydáva Vojenský historický ústav v Bratislave
v spolupráci s Ministerstvom obrany SR

Editor a šéfredaktor: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Výkonná redaktorka: Mgr. Mária Stanová

Kontaktná adresa: redakciavh@gmail.com

Grafická úprava: Mgr. Jan Taras, OdVČ, HSa MO SR

Redakčná rada: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. (predseda), PhDr. Vojtech Dangl, CSc. (podpredseda), PhDr. Igor Baka, PhD., PhDr. Valerián Bystrický, DrSc., PhDr. František Cséfalvay, CSc., PhDr. Viliam Čičaj, CSc., PhDr. Igor Graus, PhD., Mgr. Peter Chorvát, PhD., Mgr. Peter Kralčák, PhD., PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., pplk. v zál. PhDr. Peter Šumichrast, PhD., doc. PhDr. Pavol Valachovič, CSc., mjr. Milan Vanga.

Medzinárodný redakčný kruh: pplk. Dr. Tibor Balla (Budapest), Dr. István Janek, PhD. (Budapest), PhDr. Michal Lukeš, PhD. (Praha), Mgr. Mateusz Gniazdowski, PhD. (Warszawa), Dr. László Szarka, CSc. (Budapest), PhDr. Jiří Rajlich (Praha), Harold E. Raugh, Jr., PhD., U.S. Army V Corps (Wiesbaden), Ph.D. Dr. Martin Zückert (München)

Vychádza štyrikrát ročne.

Rozširuje: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Fax: + 421/2/48207719

Schválené do tlače dňa: 19. mája 2014

EV734

IČO vydavateľa: 00309591

Nepredajné

ISSN 1335-3314

Tlač: OdVČ, HSa MO SR, Kutuzovova 8, 83103 Bratislava

Na obálke: Dobová pohľadnica trenčianskeho pešieho pluku 71 z roku 1917

www.vhu.sk

Z OBSAHU ČASOPISU

Andrea HORÁKOVÁ, *Stredoveké Uhorsko očami rytiera
Bertrandona de La Broquière*

Gabriel SZEGHY, *Od hlavného mestského kapitána po policajný
kapitanát v Košiciach*

Eduard LAINCZ, *Pomoc Slovákov poľskej kuriérskej službe cez okres
Stará Ľubovňa v rokoch 1939 – 1944*

Jan ŠTAIGL, *Čs. armáda na Slovensku v kontexte medzinárodného
a vnútropolitického vývoja 1989 – 1992 (náčrt problematiky) (2. časť)*

Imrich PURDEK, *Metodologické a terminologické problémy výskumu
vojenskej symboliky z aspektu heraldiky, faleristiky a vexilológie*

Peter ŠUMICHRASŤ, *Letecká havária na Zadnom Gerlachu
v hláseniach leteckého náhradného pluku 4*

Alex MASKALÍK, *Správa vojenskej kontrarozvedky o prípadoch
„zneužitia“ síl a prostriedkov ČSLA v augustových dňoch 1968*

Recenzie

Anotácie, glosy

Kronika